

Bauer Henrik építész: Szociáltechnika.

(Családi otthon. 1.)

Nem tudom sikerült-e ily című első közleményemben*) ennek az eszmének elég világos képét vázolni. Mindenesetre célszerű lesz tehát a szónak pontosabb magyarázatát megkísérelnem, minthogy nem helyes, ha annak csak megegyezésszerű megértésével érjük be, hanem meg kell tudnunk, hogy az általa jelzett fogalomnak milyen – talán igen bő és értékes – tartalma van?

A technika általában valamely emberi munka végzésének tökéletes módja és ebben az értelemben van technikája minden ipari vagy művészi munkának. De nemcsak ezeknek, például az építésnek meg a zenének vagy a költészetnek, hanem az igazságszolgáltatásnak, a közigazgatásnak és a törvényhozásnak, sőt, mint tudjuk a törvényhozás obstrukciójának is van technikája.

A végtelen sokféle technikák közé tartozik a *szociáltechnika* is, mint a *társadalmi munka tökéletes végzésének módja*.

Az emberi társasélet *szervezetének formáival* foglalkoznak a szociológiai, jogi és politikai tudományok és törekvések s ez utóbbiak között a szociálpolitika. A szervezet életműködésének tökéletes módjával a szociáltechnika.

Az ilyen szerves életműködés céljai, egyebek között, a társadalmakban együttélő embereknek élelemmel és lakással ellátása, testi és lelki jólétüknek gondozása is s ezeknek a céloknak tökéletes módját és eszközeit is keresi, sok egyéb feladatai közt, a szociáltechnika.

A lakótelepítés módjával foglalkoztunk a minap és most már áttérhetünk egy-két más ilyen társadalmi szervezeti funkció leg-tökéletesebb módjának vizsgálatára. Látni fogjuk, hogy mindannyi-nak nagy előnyököt biztosítana az építés módjának a múltkor változt technikája.

*) L. VII. évf. 3. sz.

A számos visszásságnak, amely mai életszokásainkat jellemzi, a háború olyan éles képeit, valósággal torzképeit mutatja most, hogy azok láttára lehetetlen továbbra is csendes belenyugvással megmaradnunk a régi megszokásnál, hanem kénytelenek vagyunk azokat bírálni és orvoslásukat keresni. Békeidőben fel sem tűnt, ha naponta láttuk a sokezer főnyi, cselédekből és úrmóikból álló, csapatok nyüzsgő forgalmát a vásárcsarnokokban, mészárszékekben, élelmiszeres boltokban. Nem is gondoltunk ezzel az egész életünkben megszokott jelenséggel szemben arra, hogy ez a tömegmozgalom milyen nagy testi és szellemi energiamennyiséget jelent, sem arra, hogy mekkora értéket, vagy milyen javakat termel ez az energiamennyiség? Csak akkor, amikor a háború alatt, láttuk ezt a tömegmozgalmat tolongássá, sőt gyakran makacs torlódássá válni és amikor láttuk, hogy milyen csekély eredménye lett, árukínálat hiányában, a tömegmunka és tömegidő ilyen nagy pazarlásának, kellett a kettő közötti szertelen aránytalanságnak feltűnnie.

Békeidőben megszokott dolog volt, ha télen naponta – nyáron ritkábban – megjelent a szenes ember, vállán a meredek „cselédlépcsőn” lihegve felhozott zsákkal, de a háborúban mégis fel kellett tűnnie annak a tolongó tömegnek, amely kénytelen volt maga elmenni és gyakran esőben, fagyban, órákig várakozni néhány darab szénért vagy fáért.

Csak ezek a háborús tapasztalatok, amelyekből sajnos, nagyon sokat kell még összegyűjtenünk, világítanak most reá, sok egyéb kérdés között, arra a nagy szociáltechnikai kérdésre is, vajon az évezredek óta szokásban levő kis háztartások, a „családi tűzhe-lyek” csakugyan olyan tökéletes és ideális berendezések-e, melyek örökké és olyan általánosan fentartandók s amelyről minden időben fognak a költők himnuszokat zengeni?

Hajdan csakugyan úgy volt tekinthető a család, mint az egyetlen gazdasági kooperatív szervezet, melynek minden tagja, ereje és képessége szerint vett részt annak a kis közösségnek minden szükséglettel való ellátásában. A férfi vadászott, halászott, szántott, vetett, aratott, épített, a nő font, szőtt, varrt, főzött és mosott, a gyerekek legeltették a nyáját, gyűjtötték az erdő és mező gyümölcsseit és száraz gályáit stb. De tudjuk, hogy a nagyobb társadalmakban évszázadok alatt a sok család között mennyire egymásba ágazódott a kölcsönös segítség és mennyire elágazódtak egymástól a különféle foglalkozások. A társadalmi kooperációnak

és munkamegosztásnak ez a természetes kifejlődése okozta azt a végzetlen különbséget, amely az emberi őállapot és a civilizált társadalom között van.

De dacára ennek a sok évezredig tartott folytonos fejlődésnek, az emberi foglalkozások végtelen specializálódásának és – mint szintén ebben a rettenetes háborúban láttuk – már-már az egész emberiség egymásrautaltságának, még mindig vannak részei az emberi szükségleteknek, amelyeknek kielégítése majdnem az őállapotban maradt meg máig is. A költőktől oly szívrehatóan megénekelt „családi tűzhely” és a sok-sok szociológus által is dicsért „saját otthon” még ma is a saját különbséget, az otthon mosást, sütést, főzést jelenti, ezeknek összes gazdasági, sőt erkölcsi és kulturális hátrányaival és veszteségeivel. A nehézkes, költséges és tökéletlen házi kisipart, a gazdaságosabb és tökéletesebb nagyüzemmel szemben; a fáradtságosabb, egyenetlenebb, tisztátalanabb, gépiebb, kézimunkát a könnyű, tiszta, egyenletes és értelmesebb technikai termeléssel szemben, a régimódú cselédség alacsonyabb társadalmi fokát, a gépeket kezelő munkások és munkásnők szabadabb és értelmesebb foglalkozási osztályával és azoknak rosszabb egészségi és erkölcsi állapotát, ezekkel szemben.

A „sweet home” angol érzelmői töltik meg a svájci, az olasz, a kairói legszebb szállodákat, amelyekben hónapokig élnek, kényelmes szobákban, nagy társaságban, idegenekkel együtt étkezve, tenniszelve, golfozva, yachtozva. Erős a gyanúm, hogy abból az édes otthonból az otthonnak alig van értéke előttük és az, ami abban nekik édes, semmi egyéb, mint a *tulajdon* édes tudata. Nem a sweet home, hanem a sweet own.

De nem is kell a csatornán túlról hoznunk a példát. A mi saját vágyunk, kü önösen a mi saját asszonyaink vágya, hogy 8-10 hónapi köteles otthonulás után, minél szebb ez az otthonunk és minél bővebben telik rá, annál több hónapig élvezzük a családi tűzhelytől való megszabadulást, a háztartás gondjaitól, a cselédbajoktól való mentességet. Csak mikor megint hazajövünk, megszokott szép bútoraink s a régnemlátott ismerős arcok közé, mondjuk, teljes szívből, őszintén, hogy „mégis legjobb otthon!” Erős a gyanúm, hogy ennek megint nem a nagyobb kényelem, a jobb ellátás, a nagyobb reális érték fellelése, hanem megint csak az „édes tulajdon” illúziója a forrása. Mert tudom, hogy mindenütt olyan szállodát választottunk, amelyben legalább is olyan szép

bútorok és szőnyegek voltak és legalább is olyan bő és olyan minőségű élelmezést találunk és legalább is olyan figyelmes és előzőkeny szolgálattal voltunk körülvéve, mint amilyenhez otthon szokva voltunk.

De, azt fogják mondani, mindez sokkal költségesebb is volt) mint otthon.

Akkor hát most egyelőre ne gondoljunk arra, hogy a hazatéréssel ismét hivatásos életünk és munkánk helyére jöttünk vissza, sem arra, hogy talán már megfeledeztünk arról, hogy azokhoz a házi gondokhoz és boszúságokhoz tériünk meg, amelyektől előbb menekültünk, sem egyéb, egészségi, légváltozási stb. igényekre és körülményekre, hanem csakis erre az egyre, hogy visszatérve, ugyanazt a kényelmet és bőséget olcsóbban fogjuk élvezni, mint idegenben és vizsgáljuk most csak ezt az egyet, a többire majd ráérünk azután.

Természetes, hogy saját konyhánk számára, az idegenben élvezettel egyenlő élelmezéshez, ugyanazokat az anyagokat kell beszereznünk, amiket ott a vendéglős szerzett be, azoknak az anyagoknak árában tehát nem lehet semmi megtakarítás. Ellenkezőleg, ez a tétel terhesebb reánk, mint a vendéglősre, aki nagyobb mennyiségeket olcsóbban tud beszerezni és jobban tud maradék nélkül felhasználni, mint a külön kis háztartás. Természetes, hogy amíg az ételek elkészítéséhez nekünk, mondjuk 5-6 személy számára, egy szakácsnőre van szükségünk, addig a vendéglősnek egy szakácsnője öt, tíz, sőt még többszörte több személy számára képes sütni és főzni. És hasonló megtakarításai vannak a vendéglősnek, velünk szemben, minden anyag és munka beszerzésénél, ellátásunk minden részében. Kétségtelen tehát, hogy az otthon megszokottal teljesen egyenlő ellátásunk a szállodában sokkal kevesebbe kerül, mint otthon. És ha tökéletes háziasszonyunk mégis ki tudja számítani, hogy otthon olcsóbb, akkor vagy ő nem számított pontosan, vagy a vendéglős számított túlsókat, a saját minél gyorsabb gazdagodása érdekében.

Világos, hogy itt nem lehet az a céloom, hogy a háziasszonyok könyvvitelének hitelességét, vagy a vendéglősök hasznának jogosságát bíráljam, hanem csupán azt a szociáltechnikai kérdést vizsgálhatom, hogy nem lehetne-e az emberek élelmezését könnyebbé, jobbá, olcsóbbá, egészségesebbé tenni a mostani külön kis háztartásoknál célszerű berendezéssel?

Az erre eddig létesült berendezések, a vendéglők, nyilvános éttermek, penziók, közkonyhák, népkonyhák mind igen helyesen szolgálják ezt a célt és feladatuknak, folytonos tökéletesedésük és a társadalmi élet fejlődéséhez való folytonos alkalmazkodásuk arányában mindjobban meg is fognak felelni.

Az úgynevezett „közös konyhák” intézményével is foglalkoztunk már régebben, különösen a feministák körében, ahol ez a gondolat nemcsak a könnyebb élelmezés, hanem a nő társadalmi helyzetének nagyon jogosult szempontjából is, nagy érdeklődést keltett. Úgy, mint külföldön is számos helyen, nálunk is történtek ebben az irányban gyakorlati kísérletek is. De úgy látszik, hogy legalább nálunk, nem a kellő módon hajtották végre ezeket a kísérleteket, mert sajnos, azt kellett tapasztalnunk, hogy nem váltak be, hogy sem a létesített közös konyhák nem tudtak fenmaradni, sem azok alapgondolatát nem voltak képesek tovább kifejteni és terjeszteni, sem a közéletelés tökéletesítése, sem a nők társadalmi helyzetének emelése szempontjából.

Hogy milyen tévedések, hibák vagy mulasztások okozták ezt a kudarcot, azt talán célszerű lesz majd alaposan megvizsgálni, ha a közös konyhák létesítésének feladatával újból akarunk foglalkozni. Most inkább csak azzal a tervvel foglalkozunk, amelyre a célszerű lakásépítésben utalhatnak bennünket az előbb említett és a viszonyokhoz mérten eddig *teljesen bevált berendezések*, a vendéglők, nyilvános éttermek stb. formáiban.

Könnyű belátni, hogy ez a terv elsősorban azokon a megfontolásokon fog alapulni, amelyet a „célszerű városépítésről” közölt tanulmányomban*) kifejtettem s amelyek a városok addigi célszerűtlen és egészségtelen, telekspekuláción alapuló, zsúfolt és tolongásszerű fejlődésének orvoslására nem – a „kertvárosok” létesítésével – az eddigi területi terjeszkedés növelését, hanem a lakótelepüléseknek minél tökéletesebb, egyes nagy útvonalak mentén való célszerű sorakoztatását ajánlják és ezt az építési módot nemcsak a nagyvárosokban, hanem az egész országban mindenütt kívánatosnak mutatják. Ez a célszerűen sorakoztatott városias építési mód a bérházaknak legtökéletesebb kiképzésére és felszerelésére fog serkentést és módot adni, amely bérházakban a lakók igényei minden irányban a legtökéletesebben lesznek kielégíthetők.

*) „Szociálpolitikai Szemle” 1917. 3. szám.

Mint már az említett tanulmányomban is érintettem, ezek a tökéletes bérházak a legcélszerűbb beosztású és egymással legelőnyösebb kapcsolatban levő helyiségekből álló lakásokat és ezeknek mindenféle központi ellátásra való legtökéletesebb berendezéseinek (a víz, világítási, központi fűtési, pneumatikus és vácuumvezeték, telefon, személyfelvonó stbin) kívül, közös konyhákat is fognak a lakóknak nyújthatni, amely összes előnyök a külön kertes, szétszórt, kis vagy nagy családi házakban teljesen elérhetetlenek volnának.

Ezeknek a közös konyhának megvalósítását mindenekelőtt az eddig jól bevált vendéglők minél tökéletesebb formájában kísérelhetjük meg. E célra az eddigi szokás szerint minden lakáshoz épített konyhák és cselédszobák elmaradnának és helyettük, földszint vagy magas souterrainben, megfelelő nagyságú vendéglőhelyiség rendeztetnék be, konyhával és minden szükséges mellék-helyiséggel.

Ha egy ötemeletes, minden emeleten négy, tehát összesen 20 lakást magában foglaló bérházban, ilymódon 20 konyhát és 20 cselédszobát takarítunk meg, együtt átlag legalább 20 m² területtel, akkor ehelyett a megtakarított 400 m² helyett az étterem és a konyhahelyiségek legfeljebb 200^a-nyi területet igényelvén, könnyen kiszámítható, hogy lakásonként legalább 1200 korona építési költséget takarítanánk meg s ez a megtakarítás már legalábbis 60 korona évi bér megtakarítást jelentene. Minthogy azonban a külön háztartások számára szükséges pincék is teljesen vagy legalább részben elhagyhatók és azok helyett a konyha és étterem sok esetben teljesen a souterrainben lesznek elhelyezhetők, ez a megtakarítás már az előbb számítottak kétszeresésére is emelkedhetik. Kétségtelen tehát, hogy a közöskonyhás házak építési költsége kisebb lesz, vagy egyenlő építési költség mellett a lakások tágasabbak, vagy jobb anyagúak, vagy tökéletesebb felszerelésnek lehetnek.

Az étterem létesítése célszerű, mert módot nyújt arra, hogy nemcsak a házban lakók étkezhetnek ott és ezzel szolgálatban, edényköltségben és egyéb munkákban és anyagokban megtakarításokat érhessenek el, de a vendéglőszerű közöskonyha üzemnek, tehát közvetve a lakóknak is, előnyére lehet, ha kívülről jövő vendégek is étkezhetnek ott, akár ugyanabban a teremben, akár elkülönített helyiségben. De minden lakónak és meghívott vendé-

geinek lehetővé kell tenni az otthon étkezést is s ezért a konyhától minden lakáshoz vezető ételfelvonókról is kell gondoskodni. Mindezeknek célszerű és szép megoldása az építésznek igen hálás feladata lesz.

Az előbbi számításnak alapjául vett 20 lakásos házban azonban legalább 20 cseléd tartása szükségtelenné vált és ezeknek minden munkáját a vállalkozó vendéglős legfeljebb 6-8 alkalmazottja könnyen elvégezheti a rendelkezésre álló célszerű berendezések (legtökéletesebb konyhafelszerelés, központi fűtés, vacuum-vezeték és porszívógépek stb.) és a célszerű munkamegosztás segítségével. Már pedig 15-20 személynek fizetése és teljes ellátása olyan összeget igényelt eddig, hogy ez már maga is bőséges fedezetét nyújthatja a házi vendéglős vállalkozói hasznának, ha az étellemezést a lakóknak az eddig megszokott minőségben és mennyiségben és eddigi önköltségeik ellenében szolgáltatja. Ha tehát számításba vesszük a most említett személyzeti megtakarításon kívül a nagyban való anyagbeszerzés és a teljes anyagfelhasználás, a célszerű munkamegosztás és a szakértő vezetés előnyeit és még ezeken felül a külső vendégeiknek eladott ételeken és italokon számítható hasznot, akkor kétségtelen, hogy a lakóknak eddigi önköltségükön való teljes étellemezése egy egészséges üzleti vállalkozás alapját képezheti minden szakértő vendéglős számára. Még további előnyöket nyújthat több ilyen közkonyhás háznak ellátása egy közös vállalkozó szakértő vezetése alatt. De másfelől előnyösen szervezhető az ilyen üzem a lakók által, szakértő vezetéssel, létesíthető szövetkezet alapján is. És ez az utóbbi formája a közös konyhák szervezésének volna legközelebb ahhoz, amit azok megvalósításának első sikertelen kísérleteivel annak idején el akartak érni.

Azt hiszem mondanunk sem kell, hogy a kellemes otthon bájából semmit sem vonna le az sem, ha a bútorok sem volnának többé „édes tulajdonaink”. Ha nem kellene azokat minden – a változó életviszonyok folytán esetleg gyakran szükséges – lakásváltoztatáskor magunkkal vinnünk az új lakásba, amelyet talán más beosztásnál fogva, jobb volna másként is rendezni be. Ha a szokásos „hurcolkodáskor” nem kellene bennük annyi kárt tennünk és annyi költséget pazarolnunk a csomagolással, lehordással, elfuvarozással, újra kirakással, felhordással, kipakolással stb. Ha a nagyváros utcai képét nem tenné annyira – kellemetlenül –

jellegzetessé, negyedévenkint, a számtalan kapu előtt álló bútor-szállító kocsi és az a nagy szállítási mozgalom nem emésztene fel évenként annyi százezerre menő improduktív költséget és munkát.

Mert magától értetődik, hogy a gondolkozó házépítettek és építésszek, ha már egyszer majd elindultak a szocialtechnika útján s elérkeztek a házikonyhák és éttermek s a konyhátlan lakások építéséig, csakhamar azt fogják találni, hogy falaik, tapétaik, padlózataik és minden egyéb épületrészük és berendezéseik sokkal tartósabbak lesznek, ha nem lesz több bútoros hurcolkodás. És hogy az építető és építéssze együtt sokkal célszerűbben és szebben fogja a lakás teljes berendezését eltalálni mindenféle igényű lakó számára, mint a lakó maga, akinek csak a legkritkább esetben voltak eddig egyéni iparművészeti igényei s ezek a kevesek is meg fogják találni minden vágyuk kielégítését, vagy a rendelkezésre álló nagy választékban, vagy a háztulajdonossal való megegyezés alapján. Sőt még a legmesszebbmenő művészeti igényeiket is sokkal könnyebben fogják a lakók a házak tulajdonosai útján kielégíthetni, akik egyébiránt sok esetben éppen önmaguk is lesznek majd, részt vévén tőkájukkal, munkájukkal, tudásukkal, maguk is az ilyen házak és berendezéseik létesítésében.

Ha ez a most javasolt módok egyikén sikerülne, akkor a nők egy igen nagy része ki volna emelhető a szomorú cselédsorsból, sok más nő kézi és értelmi munkájának sokkal méltóbb feladatok volnának adhatók, a közéletmezés ellátása, sőt gazdaságos és egészségügyi szabályozása lehetőségessé tehető s az „otthon” igazán kellemessé, tisztává, kedélyessé és költők által való megéneklésre méltóbbá fog válni.

SZOCIÁLIS KRÓNIKA.

A szociálpolitika munkás-programmja.

– A nemzetközi szakszervezeti szövetség békekövetelései. –

Az alábbi program teljes terjedelemben való közlését fontosnak tartjuk. A nemzetközi szakszervezeti szövetség az e pontokban felsorolt követeléseket a munkásszociálpolitika oly minimumának tekinti, amelyek teljesítését a majdan békét kötendő államok egymással szemben kötelezzék. Lehetséges, hogy ez nem fog megtörténni, ámde bizonyos, hogy az így megformulázott programnak mégis meg kell valósulnia, mert a működő erők, amelyek ezt követelik, nem tartanak szünetet, amíg ez be nem következtet. E programm tehát egyszersmind hű tükre a jövődönék és éles körvonalakban mutatja a jövődő munkatársadalom helyzetét. *A szerk.*

I. Szabad költözködés.

a) A kivándorlás nem tiltható el.

b) A bevándorlás általában nem tiltható el.

Ezen rendelkezés nem érinti:

1. Egyetlen államnak sem azt a jogát, hogy gazdasági pangás idején úgy a hazai, mint a vándorló külföldi munkások védelmére ideiglenesen korlátozza a be-

2. Egyetlen államnak sem azt a jogát, hogy a népegészségügy védelmére ellenőrizze a bevándor-

lást és ezt esetleg ideiglenesen el is tilthassa.

3. Egyetlen államnak sem azt a jogát, hogy a népműveltség védelmére és a munkásvédelem végrehajtásának biztosítására bizonyos minimális követeléseket szabjon meg e bevándoroltaknak a saját anyanyelvükön való írni-olvasni tudása dolgában azokban az üzemekben, ahol túlnyomóan bevándoroltak dolgoznak.

c) Az egyezményt aláíró államok kötelezik magukat, hogy sürgősen olyan intézkedéseket foglalnak törvényhozásukba, amelyek megtiltják, hogy a munkásokat szerződéssel külföldre toborozzák, valamint megtiltják az ipari állás-közvetítőknak hasonló irányú tevékenységét.

d) Az egyezményt aláíró államok kötelezik magukat, hogy a hatóságilag szervezett munkaközvetítő adatai alapján kiépitik a munkapiac statisztikáját és nemzetközi központi iroda segítségével lehetőleg rövid időközökben ki-cserélik adataikat, hogy megóvják munkásaikat attól, hogy olyan országba vándoroljanak ki, ahol kevés a munkaalkalom. Ezeket a jelentéseket különösen hozzáférhetővé kell tenni a munkásszervezetek számára.

II. Egyesülési jog.

a) A munkásoknak minden országban biztosítani kell a szabad egyesülés jogát. Meg kell szüntetni mindazokat a törvényeket és

rendeleteket (cseleđtvörvény, az egyesülés eltöltása stb.), amelyek egyes munkáscsoportokat kivételes helyzetbe hoznak más munkáscsoportokkal szemben, vagy megfosztja őket az egyesülés jogától és gazdasági érdekeik képviselőitől. A bevándorolt munkások a szakszervezeti tevékenységben (a sztrájkjogot beleértve) ugyanazokat a jogokat élvezik, mint a bennszülött munkások.

b) Az egyesülési jog gyakorlásának a megszabályozása büntetendő cselekmény.

c) A külföldi munkásnak joga van mindazokra a bér- és munkafeltételekre, amelyekre nézve a szakszervezet az illető szakma munkáltatóival megegyezett. Ahol ilyen egyezmények nincsenek, a külföldi munkásokra is érvényesek a szakmájában szokásos helyi munkabérek.

III. Szociális biztosítás.

a) Azok az országok, amelyekben még nincsen betegsegélyezés, ipari baleset-, rokkant-, aggkori és munkanélküli biztosítás, kötelesek ezeket a legrövidebb idő alatt megvalósítani.

b) A bevándorolt munkásoknak, tekintet nélkül arra, hogy mennyi ideig tartózkodnak idegen országban, a szociális biztosítás minden ágában ugyanazok a jogaik és kötelességeik, mint az odavaló munkásoknak.

c) Az olyan munkások, akiket ideiglenesen az országon kívül foglalkoztatnak (úgynevezett szerelőmunkán stb.), valamint a szállításban alkalmazott munkások (matrózok stb.), akik többnyire több állam területén dolgoznak, biztosítás tekintetében azon állam

törvényei alá esnek, amelyben az őket foglalkoztató vállalat székel.

d) A szociális biztosítást illető mindennemű okiratot és igazolványt díjtalanul kell kiállítani és ezek mindennemű bélyegilletéktől mentesek.

e) Idegen nemzethez tartozó járadék-igényjogosult munkások, akik elköltöznek az illető országból, amelyben igényjogukat megszerzték, nem veszítik el igényjogukat, ha hazájuk elismeri a kölcsönösséget. Az erre, valamint a járadék kifizetésére és a járadékot élvezők ellenőrzésére vonatkozó részletesebb államközi egyezményben kell szabályozni.

f) Ezekben az egyezményekben meg kell állapítani, hogy az ipari betegségeket az ipari balesetekkel egyenlőnek tekintik.

g) Valamely állam munkanélküli biztosítására való igényjog megszűnik, amikor a biztosított elhagyja azt az országot, amelyben igényjogát megszerezte. Egyezményben kell szabályozni azt a kérdést, vajjon az illető ország köteles-e az igényjogosultat utazási költségeiben támogatni.

IV. Munkaidő.

a) A napi munkaidő egyetlen munkás számára sem lehet több 10 óránál. Az egyezményt aláíró államok kötelesek törvényes intézkedéseket kibocsátani, amelyek szerint bizonyos időközökben olyan módon határolják meg a napi munkaidő tartalmát, hogy egy, a közös megegyezéssel megállapított határidő elteltével általában 8 órában állapítják meg a napi munkaidőt.

b) A bányákban és a folytatólagos üzemekben és főként az

egészségre ártalmas iparágakban a munkaidő maximumát 8 órára kell leszállítani.

c) Este 8 óra és reggel 6 óra között törvényesen el kell tiltani az éjszakai munkát mindazokban az üzemekben, amelyek természetük szerint, vagy technikai okokból nincsenek éjszakai munkára utalva. Azokban az üzemekben, amelyekben megengedhető az éjszakai munka, a napi szakmány nem lehet több 8 óránál.

d) A munkásoknak általában szombattól hétfőig tartó, legalább 36 órából álló, egyhuzamos munkaszünetet kell törvényesen biztosítani. A vasárnapi munkaszünet alól csak olyan munkáknál lehet kivételt tenni, amely a hétfői munkamegkezdés előkészítéséhez szükségesek, amelyeket technikai okokból félbeszakítani nem lehet. Kivételt kell tenni ezenkívül azoknál a foglalkozási ágaknál, amelyek a nép vasárnapi oktatását és szórakozását szolgálják. Ezeknek a munkásoknak hétköznapokon kell biztosítani 36 órás, egyhuzamos munkaszünetet. A törvényben pontosan részletezni kell ezeket a kivételeket. A folytonos üzemekben a heti egyhuzamos munkaszünet biztosítására pótszakmányokat kell alkalmazni. A szakmányt úgy kell szabályozni, hogy a munkások felváltva, legalább minden harmadik héten vasárnap juthassanak pihenőhöz.

é) Minden országban törvény, vagy rendelet utján pontosan meg kell jelölni az egészségre különösen ártalmas iparágakat.

V. Egészségügy.

a) A szerződést aláíró kormányok kötelezik magukat, hogy or-

szágukban előmozdítják a munkások egészségének védelmére szolgáló törvényhozás fejlődését. Különösen törekedni kell az egyes iparágakban alkalmazandó egészségügyi rendszabályok egységesítésére. Tartósan kell köreműködni az ipari mérgezések ellen, valamint az egészségre különösen veszedelmes termelőmódszerek eltiltása érdekében.

b) Az ipari egészségügy területén folytatott, ű) alatt megállapított közös munkának figyelembe kell vennie a törvényes munkásvédelemre alakult Nemzetközi Egyesülés lajstromában felsorolt ipari mérgeket. Az ipari és kézműipari üzemekben nem szabad azokat a mérgeket használni, amelyek kevésbé veszedelmes anyagokkal pótolhatók.

c) A IV. c) pont alatt említett üzemek számára az egyes iparágakkal kapcsolatos veszélyességi fokozat szerint külön intézkedésekben kell megállapodni a munkaidő maximuma tekintetében.

VI. A háziipar.

a) A munkásvédelemre vonatkozó minden törvény és rendelet lényege az otthoni iparra is alkalmazandó.

b) A szociális biztosítás a háziiparra is kiterjesztendő.

c) Az otthoni munka eltiltandó:

1. Mindazon munkákban, amelyekben az egészség súlyos károsítása, vagy mérgezés fordulhat elő.

2. Az élelmiszerek és élvezeti cikkek gyártásában.

d) El kell rendelni a háziiparban előforduló mindennemű ragadós betegség kötelező bejelentését.

é) A háziiparban foglalkoztatott kiskorúak orvosi ellenőrzését min-

den országban az iskolai ellenőrzéshez hasonló módon kell végrehajtani.

f) Egyezményben kell kimondani, hogy a háziiparban alkalmazott valamennyi munkásról és közvetítőmesterről lajstromot kell vezetni, a lajstromokat ellenőrizni. A munkások béréről is könyvet kell vezetni.

g) Valamennyi háziipari kerületben paritásos alapon összeállított bértügyi hivatalokat kell létesíteni. Ezeknek a feladatuk, hogy törvényesen kötelező hatályú munkabéreket állapítsanak meg. A bérlisták a munkahelyen kifüggesztendők.

VII. Gyermekvédelem.

a) 15 évesnél fiatalabb gyermekeknek minden kereseti foglalkozás eltiltandó.

b) 15-18 éves fiatalok munkásokat naponta legfeljebb 8 órán át szabad foglalkoztatni, még pedig 1½ órás szünettel legfeljebb 4 órán át egyhuzamban. Úgy a férfi, mint a női ifjúmunkások számára szak- és továbbképző tanfolyamok rendezendők, amelyeket reggel 8 és este 6 óra között tartanak meg. Az ifjúmunkásoknak a munkaidőből kell szünetet engedni a tanfolyamok látogatására.

c) a fiatalok munkások foglalkoztatása eltiltandó:

az este 8 és reggel 6 óra közötti időben;

az egészségre különösen ártalmas üzemekben (IV. e);

bányákban a földalatti munkánál.

VIII. A munkásnők védelme.

a) A nagy- és kisiparban, a

kézműiparban, a kereskedelemben, a szállításban és a közlekedésben, valamint a háziiparban valamennyi női munkás és női alkalmazott munkaidejét napi 8, heti 44 órára kell korlátozni. A heti munkaidőnek szombat délben 12 órakor kell végződnie, hogy a munkásnőknek és a női alkalmazottaknak hétfőn reggelig tartó, legalább 42 órás munkaszünetet biztosítsanak. Nőket az este 8 órától reggel 6 óráig terjedő időben nem szabad foglalkoztatni.

b) A vállalkozóknak megtiltandó, hogy a munkásnőknek és a női alkalmazottaknak a munka befejezése után otthon végzendő munkát adjanak ki.

c) A nőknek az egészségre ártalmas üzemekbe (IV. e) és a bányákban, úgy a föld fölött, mint a föld alatt való foglalkoztatása általában eltiltandó.

û?) Szülés előtt és után, egészben 10 héten keresztül, de szülés után mindenesetre 6 héten keresztül a nőket nem szabad az iparban foglalkoztatni. Minden állam kötelességévé kell tenni az anyaság védelmének megvalósítását, valamint az anyáknak a törvényes betegsegélynek megfelelő minimális összeggel való kárpótlását.

IX. A munkásvédelem végrehajtása.

a) Valamennyi országban hatóságos iparfelügyeletet kell létesíteni és kiépíteni a nagy- és kisiparban, a bányákban, a kézműiparban, a kereskedelemben és a közlekedésben, valamint a mezőgazdaságban, amennyiben ezekben gépzem van.

b) Az iparfelügyelet hivatalnokait a szakértő körökből, a mun-

kasok és alkalmazottak soraiból kell kirendelni. Számuk annyira megfelelő legyen, hogy minden üzem legalább félvenként egyszer ellenőrizhessenek a felügyelő hivatalnokokét végrehajtó joggal kell felruházni és függetlenné kell tenni őket. A munkások felügyeletére és a rájuk vonatkozó intézkedések végrehajtásának ellenőrzésére nőket kell megbízni a felügyelettel.

c) A valamennyi országban a munkásoknak biztosítandó szabad egyesülési jog alapján (II. a) létesült szakszervezetek bevonandók a munkásvédelem hatásos végrehajtásába. A szakszervezeteknek különösen feladatuk, hogy bizottságaik, titkárságai satöbbiek segítségével támogassák az iparfelügyelet hivatalnokait.

d) A munkásvédelem végrehajtásának a biztosítására azok a vállalkozók, akiknek üzemében legalább öt idegennyelvű munkás dolgozik, törvényesen kötelezendők, hogy a saját költségükre, közoktatásügyi ellenőrzés mellett tanfolyamokat létesítsenek, amelyeken a bevándorolt munkások az ország nyelvét megtanulják.

e) A törvényes munkásvédelem nemzetközi egyesülését (Basel) a békeszerződésben kifejezetten a nemzetközi munkásvédelem végrehajtása és fejlesztése szervének kell elismerni. Az egyesület által fenntartott nemzetközi munkásügyi hivatalnak össze kell gyűjtenie minden szociálpolitikai anyagot, mint statisztikát, szociális biztosítási és munkásvédő törvényeket, fontos rendeleteket satöbbit és a három főnyelven feldolgozva, kiadni azokat, ellenőrizni a nemzetközi szerződésekben megszabott

szociálpolitikai egyezmények végrehajtását, állandóan összeköttetést tart fenn a központi munkásügyi hivatalokkal, illetve azokkal a kormányhivatalokkal, amelyek a munkásügyi hivatalok feladatát teljesítik, kívánságra véleményezést dolgoz ki a szociálpolitikai törvényhozás különféle anyagáról, elvállalja ezen a téren a nemzetközi statisztikai felvételek előkészítését és vezetését, tanulmányoz minden kérdést, ami a szociálpolitikai törvényhozásra vonatkozik. A nemzetközi munkásügyi hivatalnak különösen feladata, hogy a munkapiac statisztikáját (I. d) a különböző országok között sürgősen közvetítse.

f) A nemzetközi szakszervezeti szövét, égneik képviselőket kell biztosítani a nemzetközi munkásügyi hivatalban.

g) A nemzetközi munkásügyi hivatal hívja össze a munkásvédelem és a szociálpolitikai törvényhozás fejlesztésére időközönként rendezendő, a szerződést aláíró országok hivatalos megbízottainak részvételével megtartandó nemzetközi kongresszusokat. A szerződést aláíró kormányok kötelezik magukat, hogy támogatják ezen kongresszusok határozatainak a végrehajtását.

h) A hivatal költségeit a szerződő államok viselik.

A fentebbi követelések csak a minimuma mindannak, amit a munkásvédelem érdekében a békeszerződésbe lehet és kell foglalni. Valamennyi háborút viselő állam olyan rettenetes veszteségeket szenvedett néperőben, hogy mindannyinak elháríthatatlan kötelessége, hogy bölcsen gazdálkodjék a még meglévővel. Annak a nép-

nek a sebei gyógyulnak be a leg hamarább, amelyik a háború után a legjobban elismeri a szociális reformmunka mélységes jelentőségét és elég elszánt lesz arra, hogy a legsürgősebben végrehajtsa a legmesszebbmenő reformokat. Az ilyen kötelességek sorozatának a békeszerződésbe való foglalása egyengeti ezeknek a reformoknak az útját.

A követeléseket nem kell részletesen megindokolni, mert többnyire olyan törvényes intézkedésekről van bennük szó, amelyek egyrészt egyes országokban már megvalósították. Nem általánosságban, de mégis az egyiket az egyik, másikat a másik országban. Tehát már kipróbálták a gyakorlati megvalósíthatóságukat. Most az a feladat, hogy a munkásvédelem alapvető intézkedéseiben nemzetközileg ismerjenek el bizonyos egységességet.

Néhány szóval mégis foglalozni fogunk a munkásoknak a szabad egyesülési jogának a fontosságával. Ez a kérdés csak látszólag az egyes országok belső politikájának a dolga. Amikor munkásvédelemről van szó, az egyesülés joga első helyen áll a költözködés joga mellett. A legjobb szociálpolitikai törvények is keveset érnek, ha a munkások szervezeteik révén nem tudják azok végrehajtását kikényszeríteni és ellenőrizni. Ha azt akarjuk, hogy a nemzetközi megegyezésen alapuló munkásvédelem valamennyi országban bizonyos egységességet teremtsen a termelés feltételeiben, akkor elsősorban el kell ismerni és megvalósítani a munkások egyesülési jogát. Eddig ez nem történt meg. Amíg a háborút vi-

selő államok egyrészében a munkásoknak nyitva áll a helyzetük javításához vezető út, más országokban még mindig az autokrata erőszak kemény nyomása alatt nyögnek a munkások. A békekötésnél nemcsak erkölcsi kötelessége a kormányoknak, hogy ezeket a jogtalanságokat megszüntessék, hanem egyben előfeltétele azon munkásvédelem megvalósításának, amelyet javaslatunk a békeszerződésben megállapítani kíván.

Azt a néhány semleges államot, amely kivonta magát a háborúból és ezért nem vesz részt a béketárgyalásokon, arra kell készíteni, hogy fogadja el a békeegyezmény szociálpolitikai részét. Annál kevésbé vonhatják ki magukat ezen kötelességük alól, mert ez országok munkásosztályai és a nép haladóbb rétegei maguk fogják sürgetni a javaslatok elfogadását. Azonban célszerű lenne, hogy a semlegeseket is bevonják ezeknek a pontoknak a tárgyalásába, hogy már a békekötésnél a legszélesebb alapokra fektessék az államoknak a törvényes munkásvédelem érdekében való nemzetközi egyesítését. Követelésünk ilyen módon a kormányok szociálpolitikai felfogásának és szándékának a próbaköve lesz. A világ nagy szavakat hallott sok ország kormányától, nagy szavakat „a népek szabadságáról”. Nem szabad megállanunk e szavaknál. Tetteket akarunk látni.

A tüdővész újfajta gyógyítása.

A bécsi „Arbeitschutz” egyik utóbbi számában panaszos cikk jelent meg amiatt, mert a tuber-

kulózis hallatlan terjedése mellett*) a hivatásos tudomány teljesen agyonhallgatja dr. Hugo Bayer gyógyítási metódusát, mely abból áll, hogy, egy célszerűen megszerkesztett inhalációs készülék segítségével a légzőszervek megfelelő gyógyító hatású anyaggal láttatnak el. Az inhaláció folytán a beteg tüdőrészek bizonyos gimnasztikáját vagy masszázását érik el, egyben pedig megtisztítják ezeket a részeket a betegséget előidéző anyagoktól. Dr. Bayer szerint a beteg tüdőrészt alocolái (barlangocskái) idegen anyaggal vannak eltömve és e miatt képtelenek a működésre, minek folytán nem jut hozzájuk levegő. Csak a vibrációnak az inhalációvaló kombinálása által lehetséges a beteg részeket mechanikus és egyúttal kémia behatás folytán apránként megtisztítani és a szabad levegővel újra érintkezésbe hozni, vagyis meggyógyítani. A bécsi K. k. Erzherzog Reiner Miltárspital berendezett egy ilyen vibro-ambulatóriumot és igen jó eredményeket ért el, amennyiben a betegek 34 százaléka teljesen gyógyult, 44 százaléka javult és csak 22 százalékkal maradt eredmény nélkül a kezelés. Más oldalról is észleltek ilyen és még jobb eredményeket, úgy, hogy a bécsi kerületi betegsegélyzőpénztár is berendezkedett az új rendszerű kezelésre, amelyről a szaktudomány nem akar tudomást venni.

Könyv a tüdőbajról.

Már megjelenése előtt módunkban állott a szerző szívességéből

*) Schlesinger tanának a belügyminiszterhez intézett emlékirata szerint az egész halálozás 40 százaléka a tuberkulózis számlájára esik.

egy fejezetet közölni*) abból a mintaszerű kis könyvből, amely azóta megjelent és a könyvsikernek már nagy útját futotta meg. Dr. *Marberger Sándor* könyve ez, melynek címe: *Hogyan védekezünk a tuberkulózis vagy gümőkór ellen? A tüdőbaj otthoni szanatóriumszerű gyógykezelésének módja.* (Budapest, 1917. Az Athenaeum irod. és nyomdai részvénytársulat kiadása. Ára 3 kor. 20 fül.) Minden enémű könyv jótétemény az embereknek és nagy szolgálat a társadalomnak, amelyben nem csökkenő kegyetlenséggel pusztít a legnépszerűbb betegség: a tuberkulózis. Magyarország első kaszája a halál mezején. Sokszoros jótétemény az ilyen könyv akkor, ha jól van megcsinálva és ez alapon a célt hatékonyabban szolgálja. E tekintetben Marberger dr. könyve példaszerű. Benne van a jó orvos minden erénye: a tudás, keresetlen közvetlenség és az a nagyszerű szuggáló erő, amely oly fontos eleme a gyógyítás művészetének. Aki a könyvet elolvassa, ha egészséges, megtanulja belőle megismerni e rettenetes kór jelentőségét (Első rész; A tuberkulózis ismertetése), megtanulja a védekezés fontosságát és módját (Második rész: Védekezés a tuberkulózis ellen), ha pedig beteg, megtanulja apróra mindazokat a rendszabályokat, amelyek a gyógyulás szempontjából jelentőséggel bírnak (Harmadik rész: A tuberkulózis gyógyítása). Ez a fejezet egyszersmind igazi erőforrás a betegség roppant hadseregének a katonái számára, mert beülteti a csüggedő lélekbe gyógyulás hitét, amelynek óriási

*) L. V». évf. 3. szám.

jelentőségét a gyógyítás tudományában eléggé ismerjük.

Sajnos, ennek a könyvnek a lapjairól is felénk vigyorog Vere-szajev gyilkos aforizmája, hogy az orvostudomány praktikus tudomány a gazdag és szabad emberek számára és teória a szegények részére, hogy miképpen lehetnének egészségesek, ha gazdagok és szabadok volnának. Ámde éppen abban rejlik Marberger dr. könyvének a legnagyobb érdeme, hogy bőszesen feltárja a tuberkulózis elleni védekezésnek és gyógyításnak azokat az eszközeit is, amelyekhez semmi egyéb nem kell, mint a dolognak a megértése és a kivitel akarata. Aki pedig ezt a könyvet elolvassa, az meg kéri hogy értse, micsoda nagyjelentőségű dologról van szó és abban gyökeret kell hogy verjen az az akarat, amely magából a szerzőből árad az olvasóba. A kettőjük közötti kapcsolatnak elsőrendű eszköze a szerző pompás stílusa is, amely rendszerint meg szokott lenni az olyan szakemberben, aki nagyon tudja, hogy mit akar és olyan agitátorban, aki nagyon akarja azt, amit tud. Nemcsak jó szakember és jó író, hanem mindenekelőtt egy melegszívű ember szól hozzánk ebből a könyvből, amelyet nem habozunk irodalmunk nyereségének mondani.

Közegészségügyi minisztérium

Nem tartozunk azok közé, akik az új minisztérium felállítását már önmagában is nagy haladásnak és vívmánynak tekintik, mert a minisztériumokkal egyáltalában nem valami jó tapasztalataink vannak. Tisza Istvánnak teljesen

igaza van abban, hogy a belügy-minisztérium keretében nagyon jól meg lehetett volna oldani mindazokat a kérdéseket, amelyek a közegészségügy terén megoldásra várnak, de az életnek viszont Tisza Istvánnal szemben van meg az az igaza, hogy de facto nem oldották meg ezeket a kérdéseket. Hanem ha lesz minisztérium, amelynek kizárólag ez lesz a feladata, akkor talán a dolgok logikája szerint mégis több fog történni e téren, mert hiszen valamit csak kell majd dolgozni az új minisztériumban is. Igaz, hogy ezen a címen minden feladatkör számára külön minisztériumot kellene kreálni, de igaz az is, hogy a közegészségügy olyan feladat, amelynek ily módon való istápolása mindennél fontosabb, mert úgyszólván a végveszély indokolja éppen úgy, mint ahogy Angliában külön munícióniszteriumot létesítettek, amikor ennek a végszüksége bekövetkezett.

Egyébként Ausztriában már meg is csinálták június 1-i keletű császári rendelkezéssel a közegészségügyi és népjóléti minisztériumot, minden indok meg van rá, hogy minálunk is minél előbb valósággá váljék ez az új kormányhatóság, amelynek berendezésénél azonban egyszer szünetelnie kell a sógorsági, komasági és pártpolitikai befolyásoknak, mert máskülönbben valóban fölösleges intézményt létesítünk általa.

Hasznavehetetlen igazságok.

Az új kereskedelemügyi miniszter első parlamenti beszédében a drágaságnak és a munkabéreknek egymáshoz való viszonyát is fejtegette. Panaszkodott, hogy az

állami terheket nagyban növeli az állami üzemek munkásainak folytonos béremelése, amely úgyszólván megállás nélkül való. Óvint a munkásokat a túlzott bérkövetelésektől, mert ezek csak látszólag és még pillanatokra se enyhítik a drágaság bajait, mert a drágaság oka jórészt az anyagihiány és ennek folytán mielőtt a munkások bére emelkedik, azonnal ismét feljebb szoknek az árak és így a helyzet a népeségnek széles rétegei szempontjából nem könnyebb, hanem még nehezebb lesz a béremelések által. Siessünk megállapítani, hogy ezek mind tiszta igazságok, a melyek ellen logikai szempontból senki se emelhet kifogást. Sajnos azonban, az ilyen igazságok abszolúte semmit se érnek az életben. A miniszter urnák azt is meg kellett volna mondania, hogy mit csináljanak hát a munkások a drágaság ellen, ha ne a béreik felemelését követeljük. Amennyiben ez nem vezet célra, sőt újabb és újabb nehézségek forrásává válik, ez nem a munkásoknak tudható be, akik a pillanat kényszere előtt úgy segítenek vagy legalább akarnak magukon segíteni, ahogy éppen lehet, hanem a kormányzaté és a társadalomé, amely a háború harmadik évében se képes az elosztás problémáját megoldani, hogy az emberek ne legyenek kénytelenek folytonosan nyilvános árveréseken túlcitálni egymást szükségleteik fedezése céljából.

Ki fizeti a háború számláját.

A német birodalmi munkáltatók szövetsége csak nem javult meg a háború alatt sem. Erre mutat

legalább az a cikk, amely hivatalos lapjukban jelent meg s amely igaz honfiai bánattal azon aggódik, hogy „*kifizeti a cechet*” majd, amibe a háború került. A német munkaadók már jóelőre tiltakoznak az ellen, hogy a fizetésnél órá is számítsanak. Elismérik, hogy a német munkásság „hazafiasán” viselkedett a háború folyamán, sőt megállapítja, hogy a munkásság nemvárt kötelességtudásról és áldozatkészségről tett tanúságot, de ezt szerintük merő idealizmusból tette és szinte sértező számba menne, ha az állam most ellenértékképpen bármivel is: jogkiterjesztéssel vagy gazdasági támogatással kárpótolni akarná őket. (Mily ismerős hang ez!) A szövetség már előre tiltakozik az ellen, hogy „az ő zsebéből” juttalmazzon a kormány. Szinte meghatók azok a jeremiádok, amelyeket ennek kapcsán világgá zokognak a háborúnak ezek az ugylát-szik telhetetlen haszonélvezői. A munkáltató osztály az a teherhordó állapot, – írjuk – amelyre mindig többet és többet raknak. Veszedelmes út az, – mondják ők – amelyre a demokrácia heve ragadja a kormányt, elfelejti, hogy a kedvezések nagyon megfogják növesztetni a munkásosztály étvágyát.

Es így folytatja még egy néhány oldalon a német munkáltató szövetség hivatalos lapja, anélkül azonban, hogy osztály elleni izgatás címen kedvét szegnék az ilyesmitől. Mi történe, ha a munkások uszítanának ilyen modorban a háborús harácsolók és osztalékbarók ellen? Avagy a másik oldalon a hang moderálása nem kötelező?

8 órás munkanap Norvégiában.

Krisztiánia, Norvégia fővárosa, városi üzemekben alkalmazott összes munkásokra kiterjedő érvénnyel életbeléptette a 8 órás munkanapot. A többi norvég város szintén komolyan foglalkozik a 8 órás munkanap bevezetésének tervével, amely reform a norvég egészségi statisztika megbetegedési arányszámainak csökkenésében hatását előreláthatóan mielőbb éreztetni fogja.

A háború szociális mérlege.

Azok a mérhetetlen pusztítások, amelyeket a hároméves háború okozott emberéletekben és anyagi javakban, minden elméleti fejtegetésnél és jósolgatásnál világosabban, de egyben szomorúbban igazolta, hogy *a háború nem alkalmas azoknak a céloknak a megvalósítására, amelyeknek jégében megindítottak.* A háború nem alkalmas arra, hogy a békeállapot vajúdo problémáit vagy krónikus bajait megoldáshoz segítse.

A háború harmadik évében mindenki előtt világos már, hogy a hadviselő államok annyi költséggel, amennyit a háborúra fordítottak, minden gazdasági és kulturális szükségleteiket hosszú évtizedekre előre kielégíthették és biztosíthatták volna. Érdekes feljegyzéseket tartalmaz e tekintetben az a kis füzet, amely *Parvus* tollából jelent meg „*A háború szociális mérlege*” címen. A füzet szerzője 1915. évben Kopenhágában kis tudományos társaságot alapított, a háború szociális hatásainak megfigyelésére és az adatok összegyűjté-

sére és a most megjelent füzet az ezen egyesület által összegyűjtött feljegyzéseket tartalmazza.

A társaság számítása szerint *a hadviselő államok a lefolyt három év alatt hadikölcsönökben legalább 350 milliárd márka terhet vettek magukra s az embervesztéseket halottakban és sebesültekben 24 millió főre, rokkantakban 5 millióra becsülik, egyedül a halottak számát több mint 7 millióra értékelik, amikhez azután még hozzá kell számítani azt a veszteséget, amely a születések számának csökkenésével állott elő s amely egyedül 9 millióra tehető. Európa ebben a háborúban megegyezően annyi embert veszített, mint az egész emberiség az 1890-től 1913-ig terjedő időre eső összes háborúban.*

Az egész világnak aranytermése a XV. századtól napjainkig mintegy 62 milliárd értékű, tehát egyötöde annak, amelyet a háborús hatalmak már eddig elköltöttek. Ha a felvett 350 milliárd hadikölcsönt húsz márkás aranyakra osztanák, úgy azzal az egyenlítő mentén kilencszer lehetne a földet körülakni. *Angliát* egymagát évenként akkora összeg terheli már adósságai után kamatok fejében, hogy azzal magával ugyanakkora kereskedelmi flottát építhetne, mint amilyennel a háború előtt rendelkezett. Anglia, ha közvetlen háborús kiadásaiért valahonnét kártalanítani akarná magát, pl. a gyarmatok útján úgy, hogy a német versenytárstól teljesen megszabadulna, akkor is 2 teljes évszázadra lenne szükség

ahhoz, hogy ezt elérje. *Németország* háborús kiadásainak egyhatodával olyan földterületet vehetett volna Amerikában, amely évenként – eltekintve itten gabonaterménytől és állati termékektől – csupán gyapotban egész szükségletének négyszerezését szállíthatná részére, a háborús kiadásai egész összegével pedig az Egyesült-Államoknak összes rézbányáit és petróleumforrásait megvehette volna. *Franciaország*, amely *Elszász-Lotharingiát* akarja visszahódítani, *halottakban még egyszer annyi embert veszített már eddig a háborúban, mint amennyi Elzász-Lotharingiának összes férfitlakossága, s halottakban és rokkantakban pedig többet, mint Elzász-Lotharingia összes lakossága.* *Oroszország* vasúthálózatát megötszörözthette volna sokkal kisebb kiadással, mint amennyibe néki a háború került. Ha a 350 milliárdos hadi kiadásokból munkáslakásokat építettek volna, úgy Európa most

hadviselésben pusztuló országai-
ban 35 millió munkásnak lenne
most szép, tiszta kertes háza,
amelyben legalább 150 millió
ember lakna. Kétannyi ember-
nek, mint amennyi Németország
egész lakossága, lehetne egész-
séges lakóháza, ha ezt a temén-
telen pénzt, békemunkára fordí-
tották volna.

Mindezek helyett azonban a
350 milliárd költséggel, az anya-
gi javakat nem is számítván, 7
millió embert öltek meg, vagyis
50.000 márka fejenkénti köhség-
gel pusztították a legnemesebb
javat, az emberi életet. A háború
Európa teljes megnyomorodását
és elszegényedését jelenti az
érdekes *számanyag* világosságá-
nál. Legfőbb ideje, hogy az
*emberpusztító örületet az ember-
védelem józansága és alkotó
melegsége váltsa fel* és Európa
népei nagyon, de nagyon serény
munkával fogjanak hozzá a ro-
mok eltakarításához, a pusztuló
értékek helyreállításához és újak
termeléséhez.

Társadalmi biztosítás.

– Munkásvédelem. Munkásbiztosítás. Népegészségügy. –

Szerkeszti: Zádor Pál.

Megtorolhatja-e a pénztár közhatósági orvosa mulasztását? *Fényes* Lászlónak „*Az Est*”-ben megjelent cikke nyomán az elmúlt év májusában nagy port vert föl a szerencsétlen Wolf József esete. Wolf József, a Mauthner-börgyárban alkalmazott szabást 1916. évi március hó 23-án a gyárban baleset érte, jobb kezének középső ujját szétmorzsolta a bőrvágó-stancológép. Wolf, aki sebének kezelésére az újpesti rendelőintézetbe járt, 1916. ápr. 1-én reggel nagyfokú lázba esett. Miután erős fájdalmai voltak, a sebészeti rendelőtől pedig messze lakott, felesége a közelben lakó dr. *Ladányi Ármin* újpesti pénztári orvoshoz fordult. Az orvos nem volt otthon, mire az asszony kérte *Ladányi dr. házanépét*, mondják meg neki, jöjjön el hozzájuk, mert férjének láza aggasztóan nagy és nyakán és száján merevedések jelentkeznek.

Az orvos azonban nem jött el. Másnap reggel újra elküldtek érte, azzal, hogy *Wolfné* válságos állapotban levő férjét egy percig sem hagyhatja magára: jöjjön már el a doktor úr, aki azonban csak délben 1 órakor jött a beteghez, s annak kezére friss kötést könyörgésre sem alkalmazott, mondván, hogy a sebészi beteg nem az ő kezelése alá tartozik, a beteg láza ellen azonban aspirint rendelt. A beteg egész éjszaka jajgatott, visított.

Április 3-án reggel elment *Wolfné* az újpesti sebészeti rendelőbe, ahol azt mondták neki, hogy dr. *Ladányi* tartozik a férjét kezelni, forduljon ahhoz. A délelőtt folyamán tehát el is ment *Wolfné* dr. *Ladányihoz*, aki ekkor megígérte, hogy el fog menni, de megint nem jött. Április 3-án, tehát aznap délután $\frac{1}{3}$ órakor a beteg – mivel rettenetes kínjai voltak – elhatározta, hogy átmegy ő az orvoshoz, *hármán* támogatták a beteget, úgy ment át. Dr. *Ladányi* a mellét vizsgálta a betegnek, de a sebészeti átvizsgálást újból megtagadta. Amikor hazamentek az orvostól, rángatózó görcsök jöttek a betegre; erre az orvos után félóránként szaladtak, de hiába.

Április 4-én reggeltől késő délutánig futkosnak az orvos után, akit végre az utcán fogtak meg. Dr. *Ladányi* most elment a beteghez. A kézről ekkor levette a kötést és kijelentette, hogy a beteg vérmérgezésben szenved s azonnal mentőket kell hozatni, hogy

kórházba vigyék. A mentők el is vitték a Szent István-kórházba, ahol akkor már nem tudtak rajta segíteni – másnap reggel meghalt. Felboncolták, s a boncolás a tetanus-merevgercsöt mondta a halál okául.

A vizsgálat nyomban megindult.

A pénztár igazgatósága május 25-iki ülésében dr. Ladányi Ármin pénztári orvost az 1916. évi május 26-ával a fegyelmi szabályzat 2. szakaszának 2., 4. és 5. pontja alapján állásától függesztette és egyidejűleg pedig a fegyelmi bizottságot az ügy legsürgősebb tárgyalására utasította.

A fegyelmi bizottság az 1916. évi június hó 2-án tartott fegyelmi tárgyaláson dr. Ladányi Ármin pénztári orvost a fegyelmi szabályzat 2 §-ának 2., 4. és 5. pontjaiban foglalt súlyos vétségekben vétkesnek találta a néhai Wolt József pénztári tag gyógykezelése körül elkövetett mulasztásokban s ezért őt a szabályzat 5. §-ának 5. pontjában foglalt büntetéssel, a „rangfokozatban, fizetésben való visszahelyezés” büntetésével sújtotta, illetményét az illetményszabályzat II. osztály 2. fokozata szerinti évi 3900 korona helyett a VIII. osztály 3. fokozatának megfelelő évi 1200 koronában állapította meg, s a fegyelmi eljárás költségének megtérítésére is kötelezte őt.

A fegyelmi bizottság megállapította, hogy dr. Ladányi, mikor őt 1916. április 1-én néhai Wolf József hívatta, nem jelent meg a betegnél. Április 2-án pedig, mikor hosszas hívás után a déli órákban a beteghez ment, a beteget felületesen vizsgálta meg. Aznap délután (másnap) délelőtt, mikor a beteghez több ízben újra hívták, a beteget újból nem látogatta meg, jóllehet az április 2-án nem annyira a sebe miatt panaszkodott, mint inkább komolyabb betegség fennállására mutató panaszokkal hozakodott elő. Mikor Wolf az orvosra hiába várakozott és kínjaitól hajtva, felöltöztette és *átvezettette magát* dr. Ladányihoz, ő a beteget *állapotának súlyosságát már látva is, felületes vizsgálat és gyógyszerrendelés után küldte haza*. Április 4-én, mikor újra naphosszat futkostak az orvosért, dr. Ladányi betege súlyos állapota ellenére csak este 6 órakor ment el hozzá. Dr. Ladányi Ármint a fegyelmi bizottság, – mely e mulasztásokkal igazolva látta, hogy inhumánus magatartást tanúsított betegével szemben, – vétkesnek találta.

Az ítélet ellen úgy az elítélt, mint a pénztár elnöke, utóbbi súlyosbításért, előbbi azért fellebbezett, mert *mint hatósági orvos a pénztár fegyelmi hatóságának illetékességét nem ismeri el*, mert az eljárásban szerinte formahibák történtek és a vétkeség megállapítása miatt is. A pénztári illetékességre vonatkozó fellebbezési részben dr. Ladányi az állami hivatal 4200/911. sz. rendeletére és a *belügyminiszter* 948/915. sz. a. Bács-Bodrog vármegyéhez intézett rendeletére hivatkozik, melyek *úgy rendelkeznek, hogy köztisztviselő orvos ellen a pénztár fegyelmi eljárást nem folytathat*. Ladányi szerint városi orvossá való választásánál a fegyelmi jog-

kör magától megszűnt. Ezért jelentette a pénztárnak, hogy városi tisztiorvossá választatott. A pénztár viszont arra az álláspontra helyezkedett a fellebbezésben, hogy a 4200/911. sz. állami hivatali rendelet csak általános irányelvet tartalmaz s nem mondja ki, hogy a pénztár fegyelmi utón a közhatósági orvossal szemben sohasem járhat el és a pénztár szerint Ladányi dr., mikor 1914-ben városi tisztiorvos lett s a pénztárral kötött szerződését fenntartotta, ezzel a fegyelmi szabályzatot magára nézve továbbra is kötelezőnek ismerte el.

A fellebbezés folytán, *másodfokú elbírálás* céljából, az ügy az Országos Pénztár fegyelmi bizottsága elé került, melynek javaslata alapján az *Országos Pénztár folyó július hó 20-iki igazgatósági határozata* kimondja, hogy dr. Ladányi mint hatósági orvos fegyelmi utón a pénztár részéről felelősségre nem vonható. A határozat a budapesti Kerületi Munkásbiztosító Pénztár ítéletét feloldja és *a kerületi pénztár igazgatóságát pedig felhívja, hogy dr. Ladányival szemben a fegyelmi út mellőzésével járjon el és a megállapított mulasztást adminisztratív utón torolja meg.*

A másodfokú fegyelmi ítélet és a határozat egyenlő *indokolásának lényegét* a következőkben közöljük:

A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 42006/911. sz. rendeletének III. fejezetében kifejti, hogy a szolgálati és fegyelmi szabályzat ezidőszerint még közhatósági orvosokkal kötendő szerződések alapját nem képezheti. A belügyminiszternek ez a kereskedelemügyi miniszterhez 1911. augusztus 24-én 53178/1911. sz. alatt intézett átiratában *a belügyminiszter megmondta, hogy nem járul hozzá a szabályzat-tervezet fegyelmi rendelkezéseinek a közhivatali állásban levő orvosokkal szemben való alkalmazásához.* Már pedig *a belügyi kormánynak a törvényhatóságok útján vagy általános rendelkezés útján is módjában van a hatósági orvosok összeférhetlensége kérdésének felvetésével, akaratának érvényt szerezni.* Az Állami Hivatal 4200/911. számú rendeletében a belügyminiszteri döntést szintén akceptálta, s így gyakorlati szempontból nem látszik hasznosnak, ha szemet hunyunk a belügyminiszteri és az Állami Hivatali döntéssel szemben és talán formatlag nem is támadható érvek alapján mégis lefolytatjuk a fegyelmi eljárást. Végeredményben az ügy éppen az Állami Hivatalhoz fellebbezhető, és a belügyminiszternek is módjában van ebben a konkrét esetben akaratát érvényesíteni, s *a közhatósági orvosok összeférhetlenségének kimondásával a közhatósági orvosok pénztári alkalmaztatásának végét is vethet.*

Ezzel szemben az a megvédendő nagy érdek, hogy a biztosított munkás betegségében orvosi mulasztásokkal, hanyagsággal és károsítással szemben hathatós védelmet találjon, a közhatósági orvosokkal szemben akkor is biztosítható, ha nem fegyelmi szabályzat alapján jár el velük a pénztár.

A szolgálati, fegyelmi és illetmény szabályzat ugyanis össze-

függő egész, amint azt legutóbb a Kúria jogegységi tanácsa más hasonló vonatkozásban meg is állapította. Világos tehát, hogy a közhatósági orvossal szemben, ha ő a pénztár fegyelmi eljárását magára nézve illetékesnek el nem fogadja, vagy el nem fogadhatja, a pénztár *a mulasztásokat a biztosított beteg munkás érdekének köteles védelmében, büntetések kiszabása révén egyszerű igazgatósági határozattal megtorolhatja. Ha ennek az orvos alá nem veti magát, akkor a pénztár a már szerződésen kívüli állapotban szolgálatot teljesítő orvossal, szemben az általános érvényű magánjogi szabályok szerint jár el és őt szolgálatából elbocsáthatja.*

A tényleges állapot tehát az, hogy a pénztár igazgatósága a közhatósági orvossal saját hatáskörében járhat el és megállapíthatja az elbocsátást is, az idézett belügyminiszteri átirat szavaival is elfogadott „adminisztratív” úton, melyen a büntetést is kiszabhatja. Miután tehát a biztosított beteg tag érdeke a közhatósági állást viselő pénztári orvossal szemben is védett, az Állami Hivatal és a belügyi kormány világos és félre nem érthető rendelkezése ismeretében méltatlan, esetleg káros demonstráció volna a fegyelmi eljáráshoz való ragaszkodás. Nem a forma a lényeges, hanem az, hogy ha beteg munkással szemben mulasztást vagy vétséget követett el az orvos, a kerületi pénztár azt megtorolhassa.

A leányanyákért. A német Anyavédelmi Szövetség sziléziai csoportjának előterjesztése folytán *Breslau* város tanácsa az elmúlt hónapban úgy határozott, hogy azokat a leányanyákat, akik gyermeküket maguk akarják fölnevelni, bármilyen kenyérkereső pálya megtanulása céljából anyagilag támogatni fogja, s őket ekzsztenciájuk megalapozásában más eszközökkel is segíteni akarja. A város a leányanyáknak tanpénzsegéllyel, állandó havi segélyekkel, varrógépek vásárlásával és más módokon is segítségére lesz.

Sürgős teendők a munkásbiztosítás területén. Az ausztriai német szociáldemokrata klub nevében *Wildholz* képviselő és társai indítványt nyújtottak be a képviselőházban, amely a munkásbiztosítás intézményének további kiépítését sürgetik. Indítványukban rámutatnak a mélyreható változásokra, amelyeket a háború okozott Ausztria gazdasági életében s amelyek hatásukat a háború elmúltával még hosszú idő után is éreztetni fogják. Kell, hogy a munkásbiztosítási törvényhozásnak lényeges kiterjesztésére bírja a kormányzatot a megnövekedett szociális feladatok látása. Nemcsak a munkásbiztosítás alá vont személyeknek, hanem az államnak is érdeke ezeknek a kérdéseknek kielégítő megoldása.

Wildholzék felhívják a kormányt, hogy halasztás nélkül fogjon hozzá a kérdés rendezéséhez, s kívánásaikat a következőkben foglalják össze:

1. A betegbiztosítás terén a biztosítási kötelezettséget ki kell

terjeszteni a dolgozó népesség olyan rétegeire is, amelyek eddig nem voltak a kötelező biztosítás körébe vonhatók. A pénztárak teherbíró képességét növelni kell azzal, hogy a kistaglétszámú pénztárakat egy nagyobb és erősebb pénztárrá egyesítsék.

2. A balesetbiztosítási ágazatban a pénz jelenlegi csökkent vásárló képességéhez viszonyítva, a járadék összege alig számbajöhető, s ezért a járadékokat a pénz vásárlási értékével kell arányba hozni. Evégből a balesetbiztosítási kötelezettségnek kiterjesztése is szükséges lesz.

3. A rokkant és aggkori biztosításnál a kockázat viselésének kettéválasztását kívánják az önállóakra és az alkalmazottakra vonatkozólag. Ennek a biztosítási ágának a szerve is megváltoztatandó és a járadékok a mai állapotok megfelelően állapítandók meg.

Az osztrák pénztári szövetség emlékirata. Az 1917. évi január hó 4-en kelt császári rendelettel az osztrák pénztárnak 1916. február 1-én tartott konferenciáján felmerült legsürgősebb kívánságok jórészt teljesedésbe mentek. A háborúnak súlyos kihatásai a dolgozó néprétegekre és az emberfeletti erőfeszítésekkel arányban egyáltalában nem álló táplálkozás olyan nehézségek elé állítják a pénztárakat, hogy az osztrák pénztári szövetség a *pénztárak jövő fejlődése s teherbíró képessége érdekében emlékirattal fordultak az osztrák kormányhoz*, amelyben a munkásvédelmi törvényhozásnak korszerű kiépítésére, mint a legközelebbi idő« halaszthatatlan teendőjére irányítják a kormány figyelmét.

Az emlékirat rámutat arra, hogy mindazoknak is, akik eddig pusztá előítéletből vagy ellenszenvből nem méltányolták a munkásvédelem nagy jelentőségét, a háború tanulságaképen ezt a maradi álláspontjukat fel kellett adniok. A háború megmutatta, hogy milyen *végzetes irányzat az, mely a gyengébb és védelemre szoruló munkásrétegeknek érdekeit háttérbe akarja szorítani a munkáltató-érdekek egyoldalú istápolásával*. Most már nem csupán az egyes munkás érdekében követeljük a munkásvédelemnek törvényes biztosítását, hanem ezt követeli az államnak jól felfogott érdeke is. Az új idők szükségleteinek megfelelően megalapozott munkásvédelem és szociális biztosítás elsőrangú államszükséglet.

Elsősorban az állam népesedési politikája érdekében kell ma már követelni a törvényhozás erélyes beavatkozását a dolgozó osztályok védelmére, és nem szorul bővebb magyarázatra, hogy *az állami népesedési politikának minden haladó országban a céltudatos és rendszeres munkásvédelem intézményes biztosításához kell vezetnie*. A háború lényeges eltolódást okozott a *dolgozó osztályok nemek szerinti megoszlásában*, az elárvult munkahelyeket mind nagyobb és nagyobb mértékben foglalták el asszonyok és gyermekek, akik hiányosan és rosszul táplálkoznak, és *akikkel szemben erejüket és képességeiket messze fölülmúló igényekkel áll a jelen-*

legi ipari termelés. A munkaviszonyok hihetetlen mértékben megrosszabbodtak, a csupán pillanatnyi szükséglettel számoló *munkahajza rendkívüli pusztításokat végez különösen a nők és gyermekek sorában,* s ennek szomorú eredményei csak a háború után fognak igazi arányaikban elénk tárulni. A háború lezajlása után tízezerrel fognak visszaérkezni a harcterekről lappangó betegségekkel, csökkent ellentállóképességgel, úgy hogy a pénztáraknak rendkívüli feladatokkal és nehézségekkel kell majd megküzdeni.

Az emlékirat ezután rámutat a munkásvédelem különböző ágaiban szükséges legfontosabb intézkedésekre: a nőknek, gyermekeknek és fiatalokaknak fokozottabb védelmére, a biztosítási kötelezettségnek további kiterjesztésére, az otthoni munkásnak a biztosítási kötelezettségbe való bevonására s – különös tekintettel a békébe való átmenet idejére – a munkanélküliség esetére szóló biztosításnak és a munkaközvetítésnek megszervezését kívánja.

Az elkövetkező békeidőben – fejezi be az emlékirat – az államnak a népességében rejlő erejét sokkal jobban kell védenie, mint a háború előtt tette. Tanuljunk a szomorú tapasztalatokból. *Az elkövetkezendő generációnak kell kitöltenie azokat a réseket, amelyeket a háború ütött az embersorok tömörségében* s ezért van szükség egészen új alapokra fektetett munkásvédelemre *Az államnak saját érdekében kell minden erejével arra hatnia, hogy a munkakerő kizsákmányolása ne legyen lehetséges.*

D-s S-n.

Törvénytervezet a nemi betegségről. A nemrégiben megtartott Nemzetvédő Szövetségi értekezlet elé kész törvénytervezetet is terjesztett az egyik előadó, dr. Szászy Béla igazságügyminiszteri tanácsos, aki tervezetét a kérdés egész komplexumát fellelő széleskörű tanulmányal indokolta.

A törvénytervezet szövege, amely úttörő voltánál fogva figyelemreméltó, a következő:

1. §. Mindenki köteles, mihelyt magán nemi betegség jeleit észleli, betegségének megvizsgálása végett késelem nélkül orvoshoz fordulni, s ha nemi betegségben szenved, ezt arra jogosult orvossal gyógykezeltetni, úgyszintén minden nemi beteg köteles a jelen törvény értelmében gyógykezeltetése végett tett intézkedéseknek magát alávetni.

Kiskorú vagy elmebetegség vagy elmeengesség miatt gondnokság alá helyezett személyeknél törvényes képviselőjük is köteles késelem nélkül orvosi segélyről gondoskodni, mihelyt a képviselote alatt álló személyen nemi betegség jeleit észleli, vagy ily betegségről szerez tudomást. Ugyanez a kötelezettség terheli azokat is, akik másnak felügyeletére vagy gondviselésére törvénnyel vagy szerződésnél fogva kötelesek, a felügyeletük és a gondviselésük alatt álló személyek nemi betegsége tekintetében.

2. §. Minden orvos, aki valakiről megvizsgálás alapján megállapítja, hogy nemi betegségben szenved, köteles a beteget vagy

az 1. §. második bekezdése szerint kötelezettet, amennyiben erre szükség van, a betegség veszélyes természetéről s a szükséges óvó-rendszabályokról tájékoztatni és figyelmeztetni a gyógykezeltetés kötelezettségére s azokra a következményekre, amelyeket a beteg magára vonna, ha betegségének gyógyulása előtt mással nemileg érintkezne.

Ha a beteg betegségének teljes gyógyulása vagy fertőző-képességének megszűnte előtt gyógykezeltetését abbahagyja vagy az orvos a kezelés folytatását megszünteti és a beteg vagy az I. §. második bekezdése szerint kötelezett az orvos felhívására nyolc nap alatt nem igazolja, hogy a gyógykezelést más orvos folytatja, a volt kezelőorvos köteles a beteg személyi adatainak és betegségére nemének közlésével az illetékes hivatalt értesíteni.

3. §. Az orvosi hivatal a 2. §. értelmében szerzett értesülése alapján az esetleg még szükséges tájékoztató adatok megszerzése után a beteg egyéniségének, életmódjának és életviszonyainak figyelembevételével a körülményekhez képest a következő intézkedéseket teheti:

1. mellőzheti az eljárást, ha a beteg kellő gyógykezeltetését biztosítotttnak látja;

2. figyelmeztetheti a beteget vagy az 1. §. második bekezdése szerint kötelezettet a gyógykezeltetés folytatásának szükségességé? e;

3. meghagyhatja a betegnek vagy az 1. §. második bekezdése szerint kötelezettnek, hogy a gyógykezeltetés folytatását előtte a kezelő orvos bizonyítványával igazolja, vagy hogy a gyógykezeltetésre nézve adandó utasítások meghallgatása végett előtte jelenjék meg;

4. elrendelheti a kényszergyógykezelést a beteg lakásán vagy a betegnek orvosi rendelő órák látogatására utasításával, ha a kötelezett a betegség ke lő gyógykezeltetéséről előzetes figyelmeztetés ellenére sem gondoskodott vagy a kiadott meghagyásnak igazolatlanul nem tett eleget, vagy enélkül is, ha a betegnek a körülményekből alaposan következtethető feslett életmódja miatt a kényszergyógykezelés szükségesnek mutatkozik;

5. elrendelheti a betegnek kórházba szállítását és ott tartását · meghatározott időig vagy a betegség teljes gyógyulásáig vagy fertőzőképességének megszűntéig, ha a beteg az előbbi pont értelmében tett intézkedés alól makacsul elvonja magát vagy azt kijátsza, vagy ha a beteg nyilvánvalóan feslett vagy közveszélyes munkakerülő életmódot folytat és a terjesztés veszélyének elhárítására elkülönítése és kényszergyógykezelése szükséges;

6. a beteg gyógykezeltetését erre kijelölt orvossal ellenőriztetheti, vagy a beteget orvosi felügyelet alá helyezheti és arra kötelezheti, hogy időnkint orvosi vizsgálatnak vesse alá magát s evégből azt is meghagyhatja, hogy a kijelölt orvosnál időközönként

jelentkezzék, feltéve, hogy ez a betegnek nyilvánvalóan feslett vagy közveszélyes munkakerülő életmódja miatt szükséges;

7. az illetékes hatóságnál a büntető eljárás megindítása végett feljelenheti azt, aki a gyógykezeltetés kötelezettségét figyelmeztetés ellenére megszegte vagy a gyógykezeltetés érdekében tett egészségügyi intézkedéseknek nem tett eleget.

Azokra, kik a kéjlegést keresetképpen folytatják, a . . . §. rendelkezései irányadók.

4. §. Ha az orvosi hivatal nem a kezelő orvosnak a 2. §. értelmében tett bejelentésből, hanem más módon értesül arról, hogy valaki a nemi betegség gyógykezeltetésének kötelezettségét nem teljesíti, a hivatal köteles megfelelő módon előzetes tájékozdást szerezni az eset körülményeiről és értesülésének alaposságáról, s ilyen esetben a kötelezett ellen bármely intézkedést csak nyomatékos gyanú alapján és csak akkor rendelhet el, ha az intézkedés tekintettel a körülményekre szükségesnek mutatkozik, egyébként azonban ilyen esetben is a 3. §-nak megfelelően jár el.

5. §. A nemi betegség gyógykezeltetésének költsége rendszerint a beteget és a törvény alapján eltartására kötelezettet terheli. Ha a kötelezett vagyontalan, a jelen törvény értelmében történt gyógykezelés költségét, amennyiben az máshonnan, különösen, jótékony intézmény vagy biztosítás útján meg nem térül, az államkincstár viseli.

6. §. Aki a nemi betegség gyógykezeltetésének kötelezettségét figyelmeztetés ellenére megszegi vagy a nemi betegség gyógykezeltetése érdekében a jelen törvény alapján elrendelt hatósági meghagyásnak igazolatlanul eleget nem tesz, az, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és az orvosi hivatal feljelentésére hatszáz koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Kihágás miatt ugyanígy büntetendő az orvos is, aki a jelen törvény 2. §-ában megszabott kötelezettségét vagy a nemi betegség gyógykezelése érdekében a jelen törvény alapján reárárt kötelezettséget megszegi.

A pénztárak háborús gyarapodásáról. A szociálpolitika németországi sajtójának különböző orgánumaiban – hosszú ideje már – sok szempontú és érdekes vita folyik arról, hogy a háború a pénztárak anyagi erejére igazában milyen hatást gyakorolt.

„A pénztárakat a háború folytán felveti a jómód”: ez volt jóidőig Németországban is a laikus felfogás, mert a pénztárakat a háború kezdeti időszaka tényleg tehermentesítette és így gazdagította is. A katonaság a betegek óriási tömegét vonta ki a pénztári gondoskodás feladatköréből, a táppénzfölvétel és a gyógyszerek kiszolgáltatása csökkent és a mozgósítás gyorsaságával minden oly gyors és átmenetnélküli változással történt, amely a pénztárak vagyoni állapotának váratlan és nagyarányú föllendülését eredmé-

nyezte. Következett a háborúra való gazdasági berendezkedés. A bevonult munkások helyét igényeikről tájékozatlan nők és fiataloköltők töltötték be és ezek váltották fel a régi munkásokat a pénztári tagságban is. Mit jelenlett ez? amennyivel járatosabbak és ügyesebbek voltak amazok a munkában, annyival járatosabbak és ügyesebbek voltak ezeknél a pénztári gondoskodások igénybevételében is. Az újdonsült munkásoknak, ha megbetegedtek, nem igen volt tanácsadójuk, a pénztári orvosokat és a rendelőket tapasztalat és bizalom híján ritkán látogatták és hozzájárult ehhez az is, hogy a munkaadók, szigorúbb fegyvelemmel, az orvoshozjárást és a betegjelentést is buzgón és eredménnyel nehezítették. Ugyancsak hozzájárult a pénztárak látszólagos fellendüléséhez az a körülmény is, hogy a habom folytán, különösen eleinte, túlzásba vitték a takarékoságot a gyógyszerkiszolgáltatásban ott is, amivel szemben a kivételes törvény rendelkezése alapján a járulékokat – mint bebizonyult, túlzott óvatosságból – 472%-ra emelték föl.

Ez volt a helyzet a háború *kezdeti* időszakában és ha enyhébb színekben is, ez még ma is Németországban. A hirtelen fellendülés okai nyilvánvalók, épen így nyilvánvaló tehát az is, hogy a hirtelen változást, mint minden téren, itt is a kiegyenlítődés fogja követni. Három év nagy idő és ez alatt jórészt megszűntek azok az okok, amelyek a változást hozták és ha a pénztárak anyagi helyzetét közvetlen veszély ma nem is fenyegeti, az első lendülés arányai már mindenesetre lehanyaglottak.

Ám mi lesz a háború után? Mi lesz akkor, ha száz *meg* százezer szemre még egészséges, de három, vagy több év nyomoruságaitól, nélkülözéseitől és túlfeszített munkájától megviselt munkás a kontókról visszatér és újra munkába áll és versenyt fog betegeskedni azokkal, akik az itthoni nélkülözésekben és itthoni munkában merültek ki?

Nagy kérdés. A békekötést követő időknek bizonyára egyik legsúlyosabb kérdése ez. A megoldásának mikéntje a népegészség egész jövő alakulására erősen hat ki.

A helyes megoldás keresése, a várva-várt népjóléti és közegészségi minisztérium feladata s ez a minisztérium, ha emberanyagát nem régi miniszteriális burokból szedi majd össze – a megoldást az ország javára meg is találja majd.

A nem kincstári postamesterek alkalmazottainak biztosítási kötelezettsége kérdésében az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár elnöksége a július hó 13-iki ülésében igen érdekes határozatot hozott. Az Országos Pénztár a 12359/V. 1916. sz. a. kelt keresk. miniszteri rendeletnek a balesetbiztosításra vonatkozó része ellen a kereskedelemügyi miniszterhez – mint azt már annak idején megírtuk – törvényességi aggályokat kifejtő felterjesztést intézett. Az új határozat ezt a felterjesztést

tárgyalannak mondja ki s ezt az Állami Hivatalnak és a keresk. minisztériumnak külön-külön felterjesztésben jelenti be.

A határozat indokolása a következő:

A posta és távíró üzemének ez intézmény hivatalaitól való szétválasztása, a fő- és mellékfoglalkozás megkülönböztetése és a postamesternél alkalmazott családtagoknak vagy háztartásbelieknek a biztosítási kötelezettség alól való mentesítése tekintetében táplált aggályainkat a korábbi állásfoglalás óta tudomásunkra juttatott ellenérvek nem oszlatták el teljesen. A kereskedelemügyi miniszterhez intézett felterjesztés tárgyalanná nyilvánítását egyrészt azért határoztuk el mégis, mert ez az Állami Hivatal 2265/917. sz. leirata kívánatosnak mondja és mert az elnökség *nem akarja*, hogy a felterjesztésben foglalt *vitaanyag fentartásával zavarólag hasson* az Országos Pénztár és a postakincstár között a múltra vonatkozó járulékok dolgában létesített *egyezség jóváhagyására*. A tárgyalanná nyilvánítás másik oka az, hogy az Országos Munkásbetegsegélyző és Balesetbiztosító Pénztár a mai viszonyok közt az ezen ügyek intézésére hivatott fórumokkal szemben ebben a kérdésben vitás anyagot fentartani már azért sem kivan, mert bizik abban, hogy a most már remélhetően bekövetkező munkásbiztosítási reform a szóbanforgó kérdéseket megnyugtató módon fogja megoldani.

A magyar munkásbiztosítás Szerbiában. *A pancsovai ker. munkásbiztosító pénztár Belgrádban* az ipari és üzemi alkalmazottak biztosítására fiók létesítését és be- és kifizetőhely odatelepitését határozta el.

Bár a belgrádi katonai főkormányzóság a fiók létesítését engedélyezte, sőt már alapszabályait is jóváhagyta, az Országos Pénztár igazgatósága a legutóbbi ülésében a 14078/917. sz. határozattal állást foglalt a terv ellen, mert a célt, melyet a kerületi pénztár ezzel szolgálni kívánt, más módon: az 1917. évi XIX. telenek a megszállott Szerbiára való kiterjesztése révén kívánja biztosítani.

A pancsovai kerületi munkásbiztosító pénztár felterjesztése a létesítendő fiókinvézet megszervezésének alapindoka u. i. az a tény, hogy ezt a pancsovai munkaadók nagy része kérelmezte, akik Belgrádban nagyobb szabású vállalkozásokba bocsátkoztak és azt óhajtották, hogy ott dolgozó alkalmazottaik úgy legyenek biztosítva, mint az itthon dolgozók. A munkaadók ezen óhajtatását a kerületi munkásbiztosító pénztár az 1907. XIX. te. 4. és 5. §. alkalmazásával teljesítheti, sőt teljesíteni köteles. Ezek a §§-OK a külföldön akár ideiglenesen, akár állandóan alkalmazott munkások, a pancsovai pénztár kebelébe kényszerbiztosítás alá vonhatók, s azoknak betegség esetén mindaz jár, amit a törvény biztosít, de viszont a munkaadó szintén mindent fizetni köteles értük, amit a törvény követel.

Sem fiókinvézeti alapszabályra, sem a biztosítás alapgon-

latának kiforgatására nincs szükség. Szükséges csupán a katonai kormányzóság engedélye arra, hogy a kerületi munkásbiztosító pénztár oda kiküldendő bizalmiférfia a törvény 50. §-a szerint a segélyek kiszolgáltatását megszervezze.

A tervezett formában való alakulást az elnökség a leghatározottabban ellenzi. Elleneznie kell, mert a szociális biztosítást szolgálni akaró intézményt a törvény alapján csak úgy ismerhet el, ha a kényszerbiztosítás alapján van szervezve. A tervezet szerint azonban a biztosítás önkéntes, a járulékfizetés csak a munkásokat terheli, a munkaadók ahhoz semmivel sem járulnak, kényszerbiztosításnak pedig helye nincs. A tervezet a legnagyobb visszaélésnek a forrása lehet, mert csak a beteg vagy a betegség előtt álló munkás fog önként belépni a vagyonkezelés rendszeréről és a szükséges ellenőrzésről való gondoskodás híján a fiókintézet részére a feltétlenül lekötendő orvos, gyógyszerész, baba stb. segély révén előre nem látható kellemetlenségek származhatnak. Az igazgatóság ennek sem az Országos Pénztárt, sem a pancsovai kerületi munkásbiztosító pénztárt kitenni nem engedi, ezért arra kérte az Állami Hivatalt, hogy a pancsovai pénztár határozatával szemben a kérdést a munkásbiztosítási törvény Szerbiára való kiterjesztésének kieszközlésével oldja meg.

A nők a bányamunkában. A német bányamunkások keresztény szakszervezete a nőknek a bányászatban való foglalkoztatásáról röpiratot adott ki. A röpirat a háború előtti állapotokról nyújt áttekintést és a munkashiány által előidézett azon veszedelem ellen védekezik, hogy a nőket a bányamunkában foglalkoztassák. A szerző a bányászatban foglalkoztatott nők számáról és életkoráról, az eddig hozott törvényekről és rendeletekről, a munkaszerződésekről és bérviszonyról gondosan megrostált adatokat közöl s végül a bányászövetségeknek a nők munkájával szemben való állásfoglalását ismerteti. A nők fokozódó nappali foglalkoztatásával, a háborúra való tekintettel, megbarátkoztak a keresztény munkás-szövetségek, de azok éjjeli foglalkoztatása ellen tiltakoznak és remélik, hogy a kormány a munkásságnak erre a tiltakozására figyelemmel lesz. A háború utáni időre a bányászok a nők bányamunkában való foglalkoztatásának eltiltását kívánják, mint-hogy ez a munka a nőkre úgy egészségi, mint erkölcsi szempontból is aggasztó.

Munkásbiztosítás Lengyelországban. A lengyel királyság ideiglenes államtanácsa munkáshivatalt létesített, amelynek hatásköre a munkásvédelem és a szociális biztosítás egész területére kiterjed. Ez a hivatal fogja előkészíteni az ideiglenes törvényi, amely minden bérmunkásra a betegpénztár útján való biztosítási kötelezettséget mondja ki. A német helyi betegpénztárak nagykötéléke és a lengyel munkáshivatalnak a törvényelőkészítéshez szükséges anyagot már rendelkezésére bocsátotta.

A Máv. vállalati pénztár erdélyi tagjai között a betegek száma megnövekedett és kevészámú polgári kórház áll rendelkezésre a háború tartama alatt, szükség esetén katonai kórházakat is igénybe kíván venni, különösen Brassóban és Kolozsvárott.

Ezek a katonai kórházak magasabb ápolási díjat szednek ugyan, mint a polgári köz- és nyilvánossági jellegű kórházak, és pld. a brassói katonai kórházban 4 korona, míg az ugyanottani polgári kórházban 3 korona az ápolási díj.

Az O. M. B. P. igazgatósága az igénybevételhez mégis hozzájárult, mert a katonai kórházak igénybevételének szükségességét a rendkívüli körülmények indokolják és mert az igénybevétel csak ideiglenes.

A többi tizemétől elkülönítetten kezelt erdei vasútjára a balesetbiztosítási fizetési kötelezettség szempontjából vállalkozóját kívánta munkaadóul tekinteni a Fakereskedelmi r.t. társaság.

Az O. M. B. P. elnöksége a kérelmet nem teljesítette, mert: „Munkaadó, illetve üzemtulajdonos az, kinek számlájára az üzem fenntartatik” és a törvény ezen rendelkezésétől eltérésnek az adott esetben annál kevésbé lehetett helye, mert a m. kir. Állami Munkafebiztosítási Hivatal 9346/1912. számú határozata szerint „Munkaadó az, akinek tulajdona a faanyag a kitermelés előtt és a kitermelés után, akit ennél fogva az erdő, illetve az anyag értékesítéséből eredő nyereség, vagy veszteség egyedül illet. (293/1. 446. Bp/80). Ehhez a határozathoz az O. M. B. P. igazgatósága a június hó 20-iki ülésben hozzájárult.

A katonai családi illeték tárgyában kelt 107996/917. sz. honvédelmi miniszteri leirat az Országos Pénztárnak azt a kérelmét, hogy hadbavonult alkalmazottai a katonai eltartási (családi) illetményekre való igény szempontjából magánalkalmazottaknak tekintessenek és ennek következtében *ne* részesíttessenek az állami alkalmazottakkal egyenlő elbánásban, nem találta teljesíthetőnek. A miniszter szerint az Országos Pénztár alkalmazottai, jóllehet nem állami alkalmazottak, javadalmazásukat az állami költségvetés terhére kapják, másrésről pedig a hadbavonult alkalmazottai polgári illetményeiket a hadbavonult állami tisztviselőkéivel teljesen azonos mérvben élvezik. Az O. M. B. P. igazgatósága a legutóbbi július hó 20-iki ülésben tudomásul vette ezt a leiratot, egyben pedig arra való tekintettel, hogy a budapesti kir. ítélőtábla 1917. április 26-án B. 112650/40/917. sz. a. hozott végzésében az Országos Pénztárt hatóságnak és alkalmazottait közhivatalnokoknak nyilvánította, s hogy ennek alapján a pénztári alkalmazottak jogi állásának tisztázását is megkísérli az Országos Pénztár: az igazgatóság kimondta, hogy *a pénztári alkalmazottak adókedvezményének ügyét* a szóbanforgó jogi helyzet eldőlte után, annak eredményéhez képest fogja elintézni.

A film a nemibetegségek leküzdésének szolgálatában

A dresdai „Tautentnien-Palast”-ban nemrégiben érdekes filmet mutattak be. A film címe „Legyen világosság” és egy fiatal festő életét rajzolja meg, aki röviddel házassága előtt szerzett és titkos orvos által látszólag eltüntetett nemi bajával egész családja életét tönkreteszi. A darab meséje nem ment minden banalitástól, az oktató tendencia meglehetősen leplezetlenül kiélezett benne. De ezt mind mellékesnek és megbocsájthatónak látszik annak az új és kétségkívül jó eredményt ígérő ötletnek első megvalósításakor, amely a filmet a nemibetegségek leküzdésének szolgálatába állítja. Az első kísérlet, a maga kezdetleges és tapogatózó próbálkozásaival is megmutatta, hogy az ilyen oktató előadások a filmtechnika fejlődésével nagy gyakorlati eredmények számíthatnak. A bemutatott film a szemlélő közönségre mély hatással volt és a közönség azzal a meggyőződéssel távozik a kinoelőadásról, hogy az orvosok a nemibetegek házasságát, az orvos titoktartási kötelezettségének megszüntetése árán is meg kellene akadályozni.

Nagy kérdés, fontos kérdés, amelynek megoldása, csakúgy mint a nemibetegségek leküzdése többi kérdésének megoldása csupán úgy nyerhet sikeres megoldást, ha érdekében minden agitációs eszközt megmozgatunk. Ilyen hathatós agitációs eszköznek bizonyult most a nemibetegségek leküzdésének szolgálatában a film is, és mindenkép kívánatos, hogy a nemibetegségek elleni küzdelem a filmet is fegyverül használja.

Felelős szerkesztő-kiadó: Kadosa Marcel dr.

Helyettes szerkesztő: Zádor Pal

Elek Lipót könyvnyomdája Budapest, VII., Rózsa-utca 33.